

запознава с хилендарските ценности, особено от по-ранно време (XII—XV в.). Изразяваме надежда, че той в близко време ще ни поднесе второ издание на своя труд, пълен opis, с постатийно описание на книгите, с посочване на научна литература за тях, с поправяне на допуснати грешки и пр. Гаранция за това е преди всичко извършеното от него досега, голямата му филологическа, историческа, текстоложка и богословска подготовка.

Бою Ангелов

„ГЕРОИТЕ НА ГЕОРГИ КАРАСЛАВОВ“ от АЛ. СПИРИДОНОВ. С., БП, 1978

Литературнокритическата книга „Героите на Георги Караславов“ от Александър Спиридонов е своеобразно изследване не само на персонажа, но и на цялата изобразителна система на един от най-изтъкнатите наши белетристи. Монолитността на този труд се определя еднакво от конкретната творческа задача на критика и от последователността в изобразяване на човешкия свят от страна на писателя социалистически реалист: защото, както се посочва в началото на книгата, творчеството на Георги Караславов — най-крупния български белетрист днес — има огромно значение не само за картината на литературата, сътворявана в миналото, но и за съвременната ни социалистическо-реалистична проза, а оттам може да се направи изводът за необходимостта от актуализиране на художествено-естетическите интерпретации в общия разволен процес, намерил отражение в определена творческа биография. Ал. Спиридонов се е заел и според мен добре се е справил именно с тази трудна и отговорна задача: да изясни „главните насоки и цели на нашата проза“ на основата на конкретни литературнокритически анализи, синтези, съставки, съотнасяния и оценки за творчеството на Георги Караславов, за неговия принос в изясняване на характерологията на героичното, на националното и общочовешкото.

В началните страници на своето изследване Ал. Спиридонов очертава общите тенденции в творческото развитие на Г. Караславов и се спира по-подробно на хуманистичната насока на неговите идейно-естетически и художествени търсения, които се основават на трайното в националния характер, на народности предстани и идеали за човешкия свят.

Основните произведения на Г. Караславов — „Татул“, „Снаха“, „Танго“ и „Обикновени хора“ (в шест части) — авторът нарича „порецита от романи за промяната на националната съдба на България, осъществена от новите хора, изявили се след бунта на други преди тях срещу частнособственическото, примитивно, сиво и бедно на духов-

ни пориви селско съществуване“. Този писател „на традицията и новаторството, на отрицанието и приемствеността“ с голяма пластичност на изобразителните похвати пресъздава поредица от художествени образи на герои на нашето време, които в много отношения са израз на типологията на нашия национален дух, пречупени през призмата на конкретно-историческото битие на народа. Подчертана е склонността на Г. Караславов да изгражда типажа на своите творби с прийоми на преките портретно-психологически характеристики, които наследява от уроците на съветската и особено на нашата романова традиция (Толстой, Вазов, Елин Пелин, А. Страшимиров). Но критикът изтъква и качествено новите художественотворчески и идейно-естетически търсения на големия изобразител на българския национален живот, продиктуван от потребностите на социално-класовите борби. Г. Караславов е писател-комунист и цялата му идейно-естетическа система е подчинена на точно определени творчески задачи за утвърждаване на нови естетически критерии, за нова духовност. В „Татул“ и „Снаха“ например чрез портретно-психологическите характеристики на героите Тошка, Севда, Марьола, Юрталана, Минчо, Иван Г. Караславов изобразява разпадането на родово-патриархалната нравствена традиция, която се „обръща срещу самата себе си и срещу човека“.

Приносен характер има и другата му книга за романа-епопея на Г. Караславов — „Образи и идеи в Обикновени хора“ (1976). Ал. Спиридонов не е тръгнал по лесния път на обикновеното преразказване съдържанието на отделните части, по линията на хронологията, а е потърсил вътрешните закономерности на творбата, подчинена на определени идейни концепции, съизмеримостта на общото в конкретните проявления на човешките образи „главните проблемни линии“ в художествената структура на шестте тома на „Обикновени хора“.

На основата на един такъв подход Ал. Спиридонов успява да се справи с изключително трудната задача — чрез литературнокритически анализ и синтез, чрез съставяне, сравняване и проследяване логиката в развитието на характерите да постигне онзи степен на художественото обобщение, което се покрива с авторските търсения и концепции. Литературнокритическото „разчитане“ на текста не е и не може да бъде предпоставена мисловна дейност, макар че това не става извън мисловното начало, но богатствата на художествената действителност предполагат преди всичко съреживяване и от страна на критика, защото само така той може да се „изравни“ творчески с автора — създател на творбата, да заживее в неговия свят.

От чисто композиционна гледна точка Ал. Спиридонов, както подчертах, се е предпазил от опасността да направи един буквален „прочит“ на шестте книги на епопеята.

Той, разбира се, не излиза извън рамката на изобразените събития и образи. Критикът анализира цялото в неговите конкретни проявления като частен случай — в образ, събитие, картина. Примерно: обобщеният образ на Станка, може би най-силно индивидуализиран и проникновено пресъздаден в целия роман, е проследен по две линии — като образ-обобщение за чертите на жената, на българката изобщо, и като образ-композиционна връзка, около която са фокусирани много други образи, герои и сюжетни линии.

Обемността и значимостта на голямата творба е обогатила възможностите за реализиране на критикоаналитичните концепции в порядка на социалистическореалистичните постановки за литературния процес, за ролята на художественото произведение като своеобразна еманация на човешкия дух. Особено голям интерес представляват изследванията на критика в сферата на образната система на романиста Георги Караславов. Спиридонов отделила много страници за изясняване закономерностите в художествените похвати на големия белетрист, който съчетава автентичността на историческия документ с пределната проникновеност в правдата на човешките характери, суровото изображение на обективния свят с емоционалните преображения на индивида.

Като проследява основните сюжетни линии и решения на романа, като прави литературно-критически анализи на образите и събитията, в същност авторът стига до своите открития за неповторимото и главното в Караславовия стил, за характерните особености на неговия талант. Спиридонов обръща специално внимание на „внимателното анализиране на социалните пластове“ от Г. Караславов и подчертава, че социалните конфликти са проектирани като конфликти на личности. Личностната изява е обект на непрекъснатото творческо внимание, тя отразява „етапите на народното развитие“.

Високата оценка за романа-епоса „Обикновени хора“ се покрива с диалектиката на художествено-критическото мислене, чиито акценти върху актуалния смисъл на борбата на човека за щастие, справедливост и хармония оправдават саможертвата, романтичния трагизъм и революционната воля на народността дух, заложили в основата на всяко битие. Посочва се и полемичният характер на романовите белетризации на Г. Караславов — чрез пресъздадените образи писателят изследва душевността на българския селянин в навечерието на големите революционни промени, когато конфликтите и противоречията на стария морал са предизвикали неговата пълна деформация и нравствена изроденост. „Нравствените гърчове“ са сигнал за революционни промени. Писателят надхвърля художествените задачи на писателите критически реалисти (Елка на Елин Пелин е само героиня-жертва) и

създава герои от нов тип: Тошка от „Татул“ е също героиня-жертва, но Севда от „Снаха“ е образ-протест срещу частнособственичката стихия, а Станка Тошаврова от романа-епоса „Обикновени хора“ става боркиня за ново обществено устройство, за нов морал. Историческата и нравствената перспективност е характерна за цялото творчество на Г. Караславов — в галерията от образи в неговите книги от 20-те години досега („Уличници“, „Кавалът плаче“, „Споржилов“, „На пост“, „Изладно адови“, „Селскор“, „На два фронта“, „Имот“, „Татул“, „Снаха“, „Обикновени хора“ и др.), положителни и отрицателни, върху широка палитра от изобразителни средства е отразен механизмът на социално-класовите и обществено-политическите борби, общочовешкият смисъл на борбата за духовно усъвършенствуване, която намира многостранен, полифоничен израз в трагичното и героичното, в дребното и великото, в малкото и безкрайното. Контрастното портретиране на полюсно противоположни образи придава особена сила на Караславовия изобразителен стил. Всички тези свои наблюдения и открития Ал. Спиридонов е защитил в конкретните анализи на отделните творби и образи от цялостното творчество на именития български писател в книгата си „Героите на Георги Караславов“.

Тодор Янчев

„СОЦИАЛИСТИЧЕСКИЯ РЕАЛИЗМ СЕГОДНЯ“
М., 1977. 395 с. Съст. Е. Сидоров и Л. Якименко

Обикновено за сериозността на една научно-теоретична конференция се съди по концептуалната дълбочина на поставените на нея проблеми. Тъкмо този съществен белег характеризира материалите, съставящи сборника „Социалистическия реализъм сега“ — резултат от научно-теоретичната конференция „Новото в теорията на социалистическия реализъм“, състояла се през пролетта на 1975 г. в Академията за обществени науки при ЦК на КПСС.

Общо сборникът предлага двадесет и две статии, центрирани около четири основни проблема: социалистическият реализъм като качествено нов тип художествено творчество, поетиката на творческия метод, основни тенденции в развитието на литературата на зрялото социалистическо общество и интернационалното значение на литературата на социалистическия реализъм и идеологическата борба на съвременния етап. Докато в материалите, трактуващи последния проблем, доминира теоретико-идейният патос и, общо взето, имат с изключение на статията на Т. Мотилъова („Нравствената проблематика като сфера на проявление на партийността“) „осведомителен“ характер, то в останалите дискуссионният градус е твърде висок, поле-